

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-37>

УДК 332.146

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THEORETICAL BASICS FOR DETERMINING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Тітенко Зоя Миколаївнакандидат економічних, доцент, доцент кафедри,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5816-5519>**Ліснічук Віталій Євгенович**аспірант кафедри,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2843-6407>**Titenko Zoia, Lisnichuk Vitalii**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті досліджено економічну сутність інвестицій, розглянуто підходи науковців щодо сутності категорії інвестиційна привабливість. Обґрунтовано особливості визначення даної категорії саме в аграрному секторі економіки України. Розглянуто основні фактори що безпосередньо впливають на інвестиційну привабливість з метою визначення шляхів її підвищення. Метою статті є дослідження сутності категорії «інвестиційна привабливість» та визначення основних чинників, що безпосередньо впливають на неї. У процесі проведення дослідження використовувалися загально наукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, метод наукового пізнання, аналізу та синтезу, графічний метод, метод узагальнення, абстрактно-логічний. В результаті проведення дослідження автором визначено основні фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємств. Обґрунтовано, що інвестиційної привабливості підприємства повинна розглядатися комплексно із урахуванням інтересів всіх учасників інвестиційного процесу.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, аграрні підприємства, інвестиційний клімат.

The article examines the economic essence of investments, examines the approaches of scientists regarding the essence of the category of investment attractiveness. The transition to an innovative model of development of the agrarian sector of the economy directly depends on investments – their volume, structure and directions of application. In the conditions of economic globalization, investments play the role of a foundation for ensuring the high competitiveness of Ukrainian commodity producers, they are an important prerequisite for the successful integration of Ukraine into the world economic space, the achievement of a high standard of living of the population and food security of the state. The purpose of the article is to study the essence of the category "investment attractiveness" and to determine the main factors that directly affect it. In the research process, scientific methods were used: the method of scientific knowledge, systematic generalization, monographic (when studying the views of scientists on this category), analysis and synthesis (to find out the reasons that cause changes in the amount of capital). investments), abstract and logical (when conducting theoretical and methodological generalizations). As a result of the conducted research, the specificity of this category in the agricultural sector of the economy of Ukraine was revealed. The main factors that directly affect investment attractiveness are considered, in order to determine ways to increase it. The author assessed the impact of internal factors on the investment attractiveness of agricultural enterprises and substantiated the need to take into account external factors, which is promising for further research. It has been proven that to ensure effective investment development, it is necessary to strictly follow the mechanism of its formation. It was determined that threats and risks have a significant impact on investment development, which necessitates their constant monitoring in order to help minimize them. It is justified that the investment attractiveness of the enterprise should be considered comprehensively, taking into account the interests of all participants in the investment process.

Keywords: investments, investment attractiveness, agricultural enterprises, investment climate.

Постановка проблеми. Сільське господарство посідає провідне місце в розвитку економіки України, тому важливим є підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств. У вирішенні даного питання значну роль відіграють інвестиції. В сучасних економічних умовах питання залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, а також раціональне їх використання набуває особливої актуальності. Сучасний стан ринкових перетворень в Україні потребує таких умов, які б гарантували економічну безпеку інвесторам та забезпечували б інноваційний розвиток вітчизняної економіки. Для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та виробництва конкурентоспроможної продукції необхідні значні інвестиційні ресурси, що дасть можливість вирішити питання оновлення матеріально-технічної бази.

Ефективне спрямування інвестицій сприяє розвитку як окремого підприємства так і держави в цілому. Сьогодні це кількісне питання стосується фінансової стратегії побудови інфраструктури інформаційних технологій у країні.

Крім того, ефективно залучення інвестицій сприятиме економічному розвитку країни, оскільки виступає головним джерелом створення робочих місць та головний фактор економічного зростання підприємств. Збільшення інвестицій передбачає збільшення валового внутрішнього продукту та збільшення національного доходу.

Метою статті є дослідження сутності категорії «інвестиційна привабливість» та визначення основних чинників, що безпосередньо впливають на неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних та практичних аспектів інвестиційної діяльності розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних вчених: М. Герасимчука, В. Гончарова, Б. Данилишина, І. Бланка, А. Загороднього, М. Лесечка, Л. Петкової, С. Степаненка та ін. Більшість вчених досліджували теоретичні аспекти інвестиційної діяльності, проте питання підвищення рівня інвестиційної привабливості саме аграрного сектору потребує поглибленого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світовій економіці історично склалось так, що попит на вільні інвестиційні активи значно перевищує пропозицію. Тому кожна країна прагне створити максимально привабливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

З початком незалежності України її інвестиційна привабливість значно погіршилась. Економіка країни на стадії переходу до ринкових відносин потребує швидкого розвитку інвестиційної діяльності. Інвестиції потрібні всім підприємствам і організаціям для того, щоб перейти до звичайної економічної діяльності, для переозброєння та розширення виробництва, підвищення якості продукції. Винятково значущими ці процеси є на макроекономічному рівні, де кожна держава зобов'язана регулювати створення та підвищення в країні позитивного інвестиційного клімату, формування й функціонування фондового ринку, сприяти скерованості інвестицій у пріоритетні напрями, підприємства та ін. [1, с. 238].

Відродження інвестиційної активності дасть поштовх для економічного розвитку регіонів країни, а також окремих підприємств, що потребують негайної і радикальної модернізації та оновлення.

Термін «інвестиції» у вітчизняній теорії і практиці почав широко використовуватись порівняно недавно, що практично збіглося з переходом країни до системи ринкових відносин.

Інвестиції в економічній науці є доволі багатогранною категорією, тому дати їй повне і вичерпне визначення досить складно. Найбільш поширене визначення поняття «інвестиції» – це довготермінові вкладення капіталу в підприємства та галузі економіки з метою його нарощування в майбутньому та отримання прибутку [2, с. 19].

Існують певні розбіжності у трактуванні цього поняття. Так, якщо професор І. Бланк показує, що «інвестування» означає «вкладення» [3, с. 110], то, наприклад, Ю. Єльнікова, В. Федоренко та деякі інші автори трактують їх як «вкладення капіталу» [4; 5], а Мертенс А. ці вкладення показує у формі певних витрат [6, с. 137]. Він взагалі розглядає інвестиції з погляду грошової теорії і під ними розуміє придбання реальних чи фінансових ресурсів, тобто, на його думку, це сьогоднішні витрати, метою яких є отримання вигод у майбутньому. Він вважає, що під інвестиціями варто розуміти обмін теперішньої вартості на, вірогідно втрачену, майбутню вартість [7, с. 95]. Проте не можна до кінця погодитися з цим твердженням, адже процес накопичення капіталу властивий усьому способу виробництва і є лише однією з його стадій, тому що капітал не може тільки нагромаджуватись, він повинен і використовуватись у процесі виробництва, і тільки тоді він може мати інвестиційний характер.

З поняттям інвестицій дуже тісно пов'язане поняття інвестиційної привабливості. На перший погляд, трактування цього терміну в економічній енциклопедії є дещо обмеженим і неповним, що звужує розуміння суті інвестиційної привабливості лише до отримання максимального прибутку за мінімального рівня втрат, найменших затрат часу. За такого підходу майбутній інвестор керувався б лише збільшенням дохідності підприємства, не зважаючи на можливу реконструкцію, розширення й технічне переоснащення підприємства, максимальне використання інвестиційного потенціалу, інвестицій тощо.

Під інвестиційною привабливістю варто розуміти інтегральну характеристику стану підприємства з позицій перспективності розвитку, прибутковості інвестицій і рівня інвестиційних ризиків, що спричинює мотивацію іноземних інвесторів до вкладення коштів. Інвестиційна привабливість на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки визначається політичною ситуацією в країні; загальноекономічною ситуацією; станом фінансового ринку; надійністю контрагентів і т.д.

Інвестиційна привабливість насамперед обумовлена інвестиційним кліматом країни-інвестора. Поєднання його складових визначає також рівень інтенсивності іноземних інвестицій. Основами інвестиційного клімату є загальна економічна ситуація що склалася в даній країні, розвиток її валютної, фінансово-кредитної система, а також митний режим. До даних індикаторів також відносять купівельну спроможність населення, яка безпосередньо формується в результаті рівня доходів населення, заощаджень, типу розподілу доходів тощо. Інвестиційний клімат країни в результаті сукупності чинників може змінюватися в залежності від ситуації. Його характеристика варіюється від сприятливого (сприяє діяльності реальних інвесторів і сприяє притоку вкладеного капіталу) до несприятливого (інвестори не мають бажання вкладати кошти оскільки існує ризик їх втрати) [8, с. 112].

До факторів, які безпосередньо впливають на інвестиційний клімат, можна віднести наступні:

1. Політична ситуація в країні.
2. Економічна стабільність держави, у тому числі рівень макроекономічних показників (їх стабільність і зростання).
3. Наявність нормативно-правового поля щодо регулювання діяльності іноземних інвестицій. Гнучкість державного регулювання, що

передбачає застосування конкретних заходів у результаті зміни ринкової кон'юнктури.

4. Ринкова ситуація в країні (держави, які жорстко контролюють економіку та обмежують бізнес приватного сектора, для інвестора є непривабливими).

5. Стан розвитку внутрішнього ринку, географічне положення країни та наявність природних ресурсів.

6. Розвиток пріоритетних галузей та наявність інвестиційних проектів. Критерії можливості залучення іноземних інвестицій у розвиток пріоритетних галузей.

7. Наявність трудових ресурсів, трудова дисципліна, рівень зайнятості, які вважаються одними з основних чинників конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

8. Наявність валютних ризиків, тобто ймовірність втрати коштів інвестором через непередбачувані коливання валютного курсу [9, с. 7–8].

Для оцінки інвестиційного клімату також використовують рейтинги авторитетних міжнародних інституцій, які слугують важливими індикаторами для іноземних інвесторів. Зокрема, в рейтингу країн як об'єктів капіталовкладень до основних критеріїв відносяться рівень продуктивності праці, трудове і тарифне законодавство, виробничий потенціал і освітній рівень робочої сили; соціальна складова інвестиційного клімату, що включає оцінку ставлення суспільства приймаючої країни до приватної власності взагалі та іноземних інвестицій.

Несприятливий інвестиційний клімат в країні (а отже інвестиційна привабливість) означає, що інвестор розцінює свій бізнес-ризик як високий, а витрати для країни що прагне залучити інвестиції на вкладений капітал інвестора є значно вищі. До факторів що мають негативний вплив і знижують активність інвесторів можна віднести недостатню розвинутість інфраструктури та відсутність сировинної бази, високий рівень зовнішньої заборгованості, девальвація національної валюти, низький рівень доходів населення.

Поняття інвестиційної привабливості варто досліджувати як сукупність об'єктивних характеристик, перспектив, прийомів та обмежень, що визначають перспективу залучення реальних інвестицій.

Як О. В. Бражко зазначає інвестиційна привабливість у загальноприйнятому розумінні є невід'ємною характеристикою, достатньою соціально-економічною, організаційною, морально-психологічною та соціально-полі-

тичною заінтересованістю потенційного інвестора вкладати кошти в певний проект [10, с. 17].

Ряд дослідників визначає інвестиційну привабливість як загальну характеристику певних територій країни за умовами сприятливого інвестиційного клімату, рівня розвитку інфраструктури, перспектив залучення додаткових фінансових ресурсів, які суттєво позначаються на формуванні рентабельності інвестицій та інвестиційних ризиків [11].

Викладене дозволяє зробити ґрунтовний висновок, що визначення «інвестиційна привабливість» значить присутність певних умов інвестування, що безпосередньо впливають на рішення інвестора при виборі об'єкта інвестування. Предметом інвестування може бути як певний проект, або компанія в цілому.

В своїх працях Г. В. Лещук зазначав, що «Інвестиційна привабливість підприємства як предмета інвестування є вагомим показником, який слід визначати як інтегральні характеристики щодо поточної ситуації, можливостей майбутнього розвитку, обсягів та дивідендних перспектив, ліквідності, прибутковості, платоспроможності, фінансової стабільності, ділової активності. Даний показник об'єднує дані про рівень очікуваної прибутковості, ризики та рентабельність поточних інвестицій» [12, с. 95].

Інвестиційна привабливість підприємства формується в кілька етапів. Це рівень дер-

жави, галузі та самої компанії. Визначити, який із зазначених рівнів є домінуючим, а який менш вагомим з точки зору впливу на інвестиційну привабливість, надзвичайно важко. З ієрархічної точки зору чинники, що складають державну складову інвестиційної привабливості, є найвищими. Наступна група чинників характеризує привабливість регіону чи галузі, яка за рівнем інвестиційної привабливості знаходяться в однакових межах. Нижній рівень складають чинники інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що інвестиційна привабливість підприємств характеризується ефективним застосуванням виробничо-ресурсного потенціалу, платоспроможністю, фінансовою стабільністю, можливістю економічного зростання, підвищення рівня рентабельності інвестицій, технологічного оснащення виробничого процесу, якісних параметрів продукції.

Розвиток підприємства передбачає вираховування його інвестиційної привабливості через перспективність вкладення, прибутковості очікуваних результатів, мінімізацію інвестиційних ризиків. Потрібно розуміти, що можна визначати абсолютну інвестиційну привабливість підприємства (що визначається його головними характеристиками) і порівняльну привабливість підприємства (останнє включає порівняння з показниками інвестиційної привабливості інших подібних суб'єктів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 400 с.
2. Готра В. І. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Вип. 1 (7). С. 16–21
3. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : КНТЕУ, 2003. 398 с.
4. Єльнікова Ю. В. Рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17. С. 63–68.
5. Федоренко В. Інвестиції та економіка України. *Економіка України*. 2011. № 10. С. 12–16.
6. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу. *Механізм регулювання економіки*. 2016. № 2. С. 131–139
7. Даценко Г. В. Систематизація класифікаційних ознак інвестицій та фінансовий контроль капітальних інвестицій. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2013. № 3. С. 92–97.
8. Глуха Г.Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання. *Економічний нобелівський вісник*. 2016. № 1 (7). С. 113–121.
9. Абрамович І. А. Сутність та стан інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Держава і регіони: Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. № 4. С. 7–10.
10. Бражко О. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 12. С. 16–20
11. Гелеверя Є. М., Сергієнко Ю. І. Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни. *Бізнес-інформ*. 2020. № 4. С. 111–117.

12. Лещук Г. В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. № 29. С. 93–97.

REFERENCES:

1. Boiarko I. M., Hrytsenko L. L. (2011) *Investytsiyni analiz: navchalnyi posibnyk* [Investment analysis: a study guide]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 400 p. (in Ukrainian)
2. Hotra V. I. (2017) *Teoretychni osnovy upravlinnia innovatsiynym rozvytkom ahropromysloвого vyrobnytstva Ukrainy* [Theoretical foundations of management of innovative development of agro-industrial production of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. Vol. 1 (7), pp. 16–21.
3. Blank I. O. (2003) *Investytsiyni menedzhment: pidruchnyk* [Investment management: a textbook]. Kyiv: KNTEU. 398 p.
4. Ielnikova Yu. V. (2020) Reitynhuvannya rehioniv Ukrainy za rivnem pryvablyvosti dlia vidpovidalnykh investytsii [Rating of the regions of Ukraine by the level of attractiveness for responsible investments]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*. Vol. 17, pp. 63–68.
5. Fedorenko V. (2011) Investytsii ta ekonomika Ukrainy [Investments and the economy of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*. Vol. 10, pp. 12–16.
6. Levchynskiy D. L. (2016) Sut ta ekonomichna pryroda investytsii i investytsiynoho protsesu [The essence and economic nature of investments and the investment process]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky – Mechanism of economic regulation*. Vol 2, pp. 131–139
7. Datsenko H. V. (2013) Systematyzatsiia klasyfikatsiinykh oznak investytsii ta finansovy kontrol kapitalnykh investytsii [Systematization of classification features of investments and financial control of capital investments]. *Rehionalna biznes-ekonomika ta upravlinnia – Regional business economy and management*. Vol. 3, pp. 92–97.
8. Hlukha H. Ia. (2016) Priami inozemni investytsii u konteksti ekonomichnoho zrostantia [Foreign direct investment in the context of economic growth]. *Ekonomichnyi nobelivskiy visnyk – Economic Nobel Herald*. Vol. 1 (7), pp. 113–121.
9. Abramovych I. A. (2016) Sutnist ta stan investytsiynoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky [The essence and state of investment activity in the agrarian sector of the economy]. *Derzhava i rehiony: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions: Economy and entrepreneurship*. Vol. 4, pp. 7–10.
10. Brazhko O. (2009) Osoblyvosti formuvannya otsinky investytsiynoi pryvablyvosti ekonomiky [Peculiarities of forming an assessment of the investment attractiveness of the economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*. Vol. 12, pp. 16–20
11. Heleveria Ye. M., Serhiienko Yu. I. (2020). Investytsiina pryvablyvist rehioniv yak osnova staloho rozvytku krainy [Investment attractiveness of regions as the basis of sustainable development of the country]. *Biznes-inform – Business information*. Vol. 4, pp. 111–117.
12. Leshchuk H.V. (2020) Systematyzatsiia pidkhodiv do otsiniuvannya investytsiynoi pryvablyvosti rehionu [Systematization of approaches to assessing the investment attractiveness of the region]. *Naukovyi visnyk Uzhhordskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Vol. 29, pp. 93–97.